

‘Seçilmiş Travma’ Olarak İstanbul’u Kaybetmenin Yunan Ulus Kimliğini Şekillendirmedeki Rolü: Twitter Üzerinden Netnografik Bir Analiz

Salich Tzampaz ¹

Öz: Travmalar birey yaşamı açısından olduğu kadar sosyal yaşamın da kaçınılmaz bir olgusudur. Bu anlamda, travma kökenli semptomlar bir sosyal grubun üyeleri tarafından ortak bir şekilde tecrübe edilebilir. Bu yüzdendir ki, bir ulusun üyeleri kimliklerini ilgilendiren sorunlara aynı anda tepki gösterirler. Bu çalışmada, ‘seçilmiş travma’ olarak İstanbul’un kaybının Yunan ulusunu şekillendirmedeki rolüne ilişkin İstanbul’u kaybetmenin yıldönümü olan 29 Mayıs 2022’te atılan Tweet’ler MAXQDA 2020 yazılımı aracılığıyla çekilerek netnografik bir analiz yapılmıştır. ‘Seçilmiş travma’ temel olarak bir ‘büyük grup’ tarafından büyük bir kaybın sonucunda sebep olmuş aşağılanmışlık duygusuna atıfta bulunur. Psikolojik bir terim olarak travma, ulusları hafıza çalışmalarıyla sosyal düzeyde ele alarak onları icat edilmiş topluluklar olarak görmeyi sağlar. Bu çalışmada da amacımız ‘seçilmiş travma’nın Yunan ulusal kimliğini nasıl şekillendirdiğini ortaya çıkarmaktır. Bunun sonucunda netnografik tasarımdan yararlanarak nitel bir çalışma yürütülmüştür. Netnografi internet ve etnografiyi birleştiren bir araştırma tasarımıdır. Sonuç olarak, Yunan ulus kimliğinin Türklerin sebep olduğu ve aşağılanmış hissetmeye sebebiyet veren bir ‘seçilmiş travma’nın neden olduğu daimî yas sürecinde olduğu ortaya çıkmıştır. Bu gerçeklikler sonucunda, Tweetlerde Türklerle bir mücadele içerisinde Yunan Helenizminin Türkokrasi karşısındaki üstünlüğünü kanıtlamaya çalışarak aşağılık duygusundan kurtulmaya çalışan tutum olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Hafıza, İstanbul, Netnografi, Seçilmiş travma, Twitter, Ulus, Yunanistan

The Role of Losing Istanbul as a ‘Chosen Trauma’ in Shaping Greek Nation Identity: A Netnographic Analysis on Twitter

Abstract: Traumas are inevitable facts in individual life as well as in social life. In this sense, symptoms caused by traumas can be experienced commonly by the members of a social group. That is why members of a nation react simultaneously to problems relating to their identity. In this study, a netnographic analysis was held on the role of losing Istanbul as a ‘chosen trauma’ in shaping Greek national identity by retrieving Tweets via MAXQDA 2020 written on the anniversary of the Losing of Istanbul, on May 29, 2022. ‘Chosen trauma’ mainly refers to a humiliation caused by a ‘large group’ as a result of a big loss such as the losing of Istanbul. Trauma as a psychological term is considered on a social level, especially with collective memory studies which allow nations to be considered as invented communities. In this study, qualitative research was conducted benefiting from netnographic design. Netnography is a qualitative research design which combines both the internet and ethnography. In this study, our aim is to reveal how the ‘chosen trauma’ shapes the Greek national identity. As a result, it was founded that Greek national memory suffers from permanent grief due to the ‘chosen trauma’ caused by Turks and feeling humiliated. Taking into consideration all these facts, there are attitudes taking the effort to overcome the humiliated state of mind by showing themselves in the Tweets as a contest with Turks, usually trying to prove the superiority of the Greek Hellenism against Tourcocracy.

Keywords: Chosen trauma, Greece, Istanbul, Memory, Nation, Netnography, Twitter

¹Sakarya University, Department of Sociology, Sakarya, Türkiye, scanbaz97@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8106-3606

Received: 11 September 2022, **Accepted:** 31 December 2022, **Online:** 5 April 2023

Cite as:Tzampaz, S. (2023). ‘Seçilmiş Travma’ Olarak İstanbul’u Kaybetmenin Yunan Ulus Kimliğini Şekillendirmedeki Rolü: Twitter Üzerinden Netnografik Bir Analiz.

Extended Abstract

Traumas are inevitable facts in individual life as well as in social life. In this study, we focus on the post-traumatic experiences mostly leading to permanent grief which is considered to be a negative symptom. In such cases when a trauma is shared by a 'large group' it becomes a subject of memory studies. As an example, states such as Switzerland or Belgium do not have any perennial enemy. On the contrary, the enemies of states like Iran, Greece, and Serbia are their *raison d'être*. That is because they suffer from a pathologic process of grief. In such cases, victories are named 'chosen victories' while losses 'chosen traumas'. In this manner, nation-states are defined as invented phenomenons by many theoreticians as the traumas are exploited for the sake of the nationalist ideology. This study aims to reveal the role of losing Constantinople in shaping the national Greek Identity by analyzing the Tweets on the anniversary of the Loss in 2022. 6 themes were discovered about how a chosen trauma (the loss of Constantinople) has effected the building of the Greek national identity. First, Greeks insist on calling today's Istanbul as Konstantinoupoli as well as "The City". In a similar way, the phenomenon is referred as "captured" rather than "conquered". The aforementioned "City" is still considered to be the capital in the context of the Hellenism idea. Lastly, as a war cry "fight for faith and country" is attributed to Palaiologos in some cases despite it was said by Ypsilantis.

Tweets on Palaiologos' words which were said during the fall of Istanbul, the Hagia Sophia Lament, and the Emperor turned into marble myth were located under the Forms of Remembering. To cover up the suffering, the "internal enemies" were brought to the scene. Also, as a result of permanent grieving the time is considered to have stopped. Also Istanbul is still referred as a Greek city. On Remembering and not forgetting the suffering group is the possible result in the future if it is not held as an example. Like in most cases, the trauma shows itself in interior politics. As a result of a pathological grieving the bond between the enemy is sustained and it is strongly opposed when the representation of the enemy is located even in interior politics as a desire of purification. Greece's confidence in Western Europe is not a common topic in the historiography however it is strongly condemned in the Tweets. Even the confidence on Western Europe is blamed for the fall of Istanbul and warned that the same may happen if it is not held as an example. Last but not least, Turks are defined as barbaric, uncivilized, and Mongols. As the principle of "the egoism of the victim" Turks are blamed for the loss of many lands even Greece itself have conquered so many lands in its history. Accordingly, the Greeks have always tried to prove that they are not Turks in order to impose themselves in Western Europe, and in this sense they consider themselves as civilized, while the Turks are uncivilized and even Mongols. President of the Republic of Türkiye Erdogan

is described with adjectives such as the new conqueror or the janissary. Finally, it was felt necessary to say that the fall Istanbul was the fault of the Christians rather than the success of the Turks themselves.

To the results that have emerged so far within the scope of “chosen trauma”, we can see that the Greeks have always tended to humiliate the Turks and glorify themselves through the dichotomy of Tourcoracy and Hellenism. It is obvious that the reason for all of this is the ‘chosen trauma’ and the fact that there was such a heavy loss as to not allow a norman grieving as a result of the trauma. This process is always difficult, but under normal circumstances, stages of denial, anger, bargaining, depression, and acceptance are seen. However, in very severe cases, even the stage of denial cannot be easily overcome. In this study, it was observed that the best bargaining stage could be reached. So much so, that as a result of pathologic grieving, expressions were mostly used to say that time stood still, the expression “like today” was often used when talking about the loss, and even in the emerging myth of the Emperor Turning to Marble, a standing phenomenon of time is evident. The reason for this is that in severe traumatic situations where the grieving process is difficult to end, where ‘chosen trauma’ is spoken, the grief that normally lasts for a certain period of time has turned into a permanent law. One of the issues that makes the ‘chosen trauma’ hard is the existence of a victimization situation and an event that will make the victims feel humiliated by an enemy. In such a situation where permanent grieving prevails, the image of the enemy does not disappear even if the problems are resolved, and in any case, it prompts the victim with a desire for purification. For this reason, being superior to the Turks who caused the feeling of humiliation, is tried to be expressed in every opportunity. In this process, the slightest mistake made by politicians or anyone else in the country is remembered and reacted by remembering the mistakes that caused the loss of Istanbul.

In short, this study reveals that ‘chosen trauma’ is an important determining factor in Greek national identity. However, this does not mean that trauma alone is the basic element that constitutes the Greek national identity. The limitations of this study, which is based on the loss of Istanbul as a ‘chosen trauma’, are narrow. In order to make a more comprehensive claim, it is recommended that a similar study be carried out that is considered important for the nation, and that the resulting studies should be compared by subjecting them to meta-analysis. Such a study will create the opportunity to compare with studies conducted in the context of other countries in the future.

1. Giriş

Travma, insan yaşamında bireyler için olduğu kadar kolektiviteler için de kaçınılmaz bir olgu olarak karşımıza çıkar. Kelime anlamı ‘yara’ olan travma fiziksel olduğu kadar psikolojik boyut da taşır. Bu haliyle her fiziksel yaranın az çok psikolojik yönü bulunduğunu söylemek mümkündür ancak burada bizi ilgilendiren durum travma sonrası sürecin sağlıklı bir şekilde yaşanmadığında bireyde meydana getirdiği daimî yas gibi olumsuzluklardır. Bu noktada psikoloji ne kadar bireyi çalışıyor olsa da yüzbinler hatta milyonlar tarafından ortak paylaşılan ‘büyük grup psikolojisi’nden (Volkan V. D., 2009) bahsetmek de mümkündür. Ulus kimliği buna bir örnektir. Büyük grup kimliği bağlamında travmanın ne gibi olumsuz yönü olabilir sorusuna cevap verebilmek için günümüzde birtakım ulus-devletleri *a priori* karşılaştırabiliriz. Örneğin İsviçre’de, Belçika’da akan suları durduracak bir düşmandan kolaylıkla söz edemezken İran, Yunanistan, Sırbistan gibi devletlerin doğrudan bir düşman ‘sayesinde’ kurulduğunu ve bu devletlerin düşman olmadan ulus-devlet idealinden yoksun kaldıklarını görürüz. Bu durumu açıklayacak faktörlerden birisi de travmalar kapsamında sağlıksız bir yas süreci geçirilmiş olmasıdır. Büyük grup kimliği bağlamında yaşanan zaferlere ‘seçilmiş zafer’, travmalara ise ‘seçilmiş travma adı verilmiştir (2009, s. 10). Konumuz bağlamında İstanbul’un Türklerin eline geçmesi Türkler açısından ‘seçilmiş zafer’ iken Yunanlar açısından ise ‘seçilmiş travmadır’. Travmatik bir kimlik istismar edilmeye çok müsaittir ve tıpkı sözgelimi küçük yaşlarda babası öldürülmüş bir çocuk babasını öldüren kişiye karşı -o kişi gerçek fail olmasa dahi- kışkırtıldığında bütün ömrünü o düşmana zarar verme idealine adayaca gibi, elinden İstanbul gibi bir memleketi alınmış bir ulus da bundan farklı hareket etmeyecektir. Travmatik hafıza doğru veya yanlış her türlü istismara¹ açıktır.

Birçok teorisyen tarafından yapay, oluşturulmuş bir fenomen olarak değerlendirilen modern ulus-devletlerde travmanın istismarı çokça görülen bir durumdur. Ancak her ulus-devlet travma güdüsüyle inşa edilmez. Bazılarında daha başka faktörler ön plana çıkabilir. Bu çalışmada amacımız dünya tarihinin en büyük tarihi hadiselerinden biri olan İstanbul’un Türklerin eline geçmesi hadisesini Yunan ulus kimliğini şekillendirmesi bakımından analiz etmektir. Bu konuda 29 Mayıs’ta, 24 saat içerisinde atılan Tweet’ler MAXQDA 2020 yazılımı aracılığıyla çekilip, nitel bir analize tabi tutulmuştur.

¹Travma’nın istismarı kavramsallaştırması yazılı bir kaynaktan bulunmasa da emekli öğretim üyesi Mahmut Karaman’ın derslerinde ve sohbetlerinde kullandığı bir kavram olup, bu makalede ödünç alınmıştır.

2. Hafıza, Travma ve Ulus İnşası

Ulus-devletler dünya tarihinde yeni bir fenomen olarak sahneye çıkmışlardır. Modern bir fenomen olarak ulus-devleti, modern olan herhangi bir şey gibi düşündüğümüzde Bauman’ın (2000) meşhur *Modernite ve Holokost* isimli çalışmasında da görüleceği gibi akıl, rasyonalite gibi kavramlar bizi ilk olarak karşılayacak olan kavramlardır. Nitekim, moderniteye ait bu mefhumlar devamında modern araçlarla bir soykırımın meydana gelmesine de önayak olmuştur. Çalışmamızda soykırımdan bahsetmeyecek olsak da aklın, modern anlamıyla evrensel bir hakikate, mutlaklığa atıfta bulunduğunu akılda tutmak gerekir. Çalışmamız açısından önemli olan, ulus-devlete zemin hazırlayan tarihyazımının, dönemin muteber mefhumu akılla oluşturulmuş olmasıdır, ki bunun sonucunda tarihyazımında yazan ne varsa nesnel bir şekilde doğru olduğu kabul edilmiştir. Oysaki süreç içerisinde modernitenin eleştirilmesiyle birlikte evrensel akıldan ziyade bir öznenin aklından bahsetmek öncelenmiştir. Dolayısıyla herhangi bir ulus-devleti oluşturan tarihyazımı evrensel hakikati sunmak şöyle dursun, onu yazan öznenin hakikat gördüğünden ibarettir. Biraz daha ileri gidecek olursak Renan’ın (1882) meşhur bildirisinde söylediği gibi tarih vasıtasıyla yalan söylemek ulus olmanın temel yapı taşıdır. Dolayısıyla tarihin gerçek hafızadan kavramsal olarak ayrılması icap eder. Her ikisi de geçmişe dair bir şeyler söylese de tarih, öznenin nesneleştirdiği bir hakikat sistemi iken hafıza ise çoğul anlamda öznelerin kendi hakikatlerini kendi öznellikleri bağlamındaki kabullerini yansıtır (Traverso, 2018, s. 19).

Doğru bir analiz için bu ayrımı yapmak gerekse de bu ayrımı yapmanın ikisini birbirinden yalıtma anlamına gelmediğini söylemek gerekir. Bilâkis, bu ayrımı yapma ihtiyacı birbiri arasındaki kaçınılmaz ilişkiye, daha spesifik bir ifadeyle tarihin hafızayı tahrif etme imkânından doğmaktadır. Şöyle ki, “Tarih teoridir, teori de ideolojiktir, ideoloji ise maddi çıkarılardan başka bir şey değildir” (Jenkins, 2003, s. 24). Dolayısıyla herhangi bir tarihyazımının masum olduğunu rahatlıkla söyleyemeyiz. Peşinen suçlu olduğunu söylemek gibi bir çaba olmasa dahi, tarihyazımının ideolojiden bağımsız düşünülmemeyeceğini göz önünde bulundurmak gerekir. Dolayısıyla modern anlamda tarihyazımının ulusçulukla bir arada düşünülmesi gerektiği sonucu ortaya çıkar. Yani ulusçuluk döneminde ulus-devletler doğal olmaktan çok belli bir ideolojinin ürünü olarak kendilerini gösterirler. Bütün bunlar bizi, ulus-devletin geçmişe dayanan ulusların ürünü değil de ulusçulukların ürünü olarak ortaya çıktığını düşünen Renan (1882), Anderson (2017), Hobsbawm (2006), Gellner (2018) gibi teorisyenlere yaklaştırmak fakat göz ardı edilmemelidir ki, birtakım yaşanmışlıklar olmasaydı Yunanistan özelinde bugün bir ulus-devletten, en azından bugünkü formundan bahsetmek mümkün olmayacaktı, bu da Smith ve Anderson’ın ulusları kadim çağlara dayanan etnisitelerin modern dönemde *mit motorları* (mythomoteurs) vasıtasıyla tekrar canlandırarak kurulduğunu söyleyen

(Smith, 1988, s. 68; Smith, 2015, s. 170) görüşe yaklaştırır ve her iki görüşün de birbirini beslemesi gerektiğini söyler ama buna rağmen de Yunanistan özelinde travma konusunda durmak gerekmektedir çünkü ne mit motorları ne de ulusçuluklar Yunanistan’ın bugünkü formunu travma fenomeni olmadan ortaya çıkaramazdı.

Öyle ki, hiç yaşanmamış bir gerçeklik, yaşanmış gibi bir etki bırakabilir. Hafıza çalışmaları tam da bu noktada önem kazanır. Zira hafıza her ne kadar tarih gibi geçmişe atıfta bulunsa da daha veciz bir ifadeyle hafızanın, tarihin bugüne yansımaları olduğu düşünülebilir. Kolektif anlamda hafızadan bahsedeceğimiz zaman aklımıza ilk olarak Halbwachs gelir. Kendisi metodolojik anlamda kolektivist bir tavır benimserken hafızanın grup bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini ifade eder. Bu gruplar aile başta olmak üzere kilise, sivil toplum örgütleri ve örneklerini çoğaltabileceğimiz daha nice kolektivitelerdir. Halbwachs’ın (1925) temel söylediği, herhangi bir tarihi olayın ailede aktararak kurumsallaştığıdır. Nitekim çalışmasını Bergson’un rüya analizini eleştirerek başlattığı düşünüldüğünde, bu eleştirinin sebebini rüyanın belli bir organizasyondan yoksun olmasına dayandırdığı görülmektedir (1929, s. 167-168). Ancak Halbwachs’ın aldığı eleştirilerden biri de (Connerton, 2006) hafızanın nasıl oluyor da nesilden nesle aktarıldığını açıklamamış olmasıdır. Bu eleştiri üzerinden Paul Connerton bedensel pratikleri gündeme getirerek yeni bir açıklama sunar. Bergson’un alışkanlık hafızasını hatırlamayı gerektiren bu yaklaşıma göre insanlar sürekli belli pratikleri yaparak hafızayı nesilden nesle aktarır. Modern dönemde bu durum anma törenleri, resmi geçit törenleri gibi merasimler vasıtasıyla meydana gelir (2006, s. 13). Ulus-devletlerde yenilgilere ilişkin resmi anlamda anma törenleri her ne kadar pek vaki olmasa da oluşturulan tarihyazımının uzantısı olarak yenilgiler doğrultusunda yaşanan kayıplara dair de fiili anlamda anma pratikleri görülür. Konumuz bağlamında konuşacak olursak, 29 Mayıs bu noktada büyük önem teşkil eder. Hele ki yeni medya platformlarından Twitter’ın bir nevi kamusal özelliği taşıdığını göz önünde bulundurursak, hafızanın bir bedensel pratik anlamında her sene atılan Tweetler yoluyla da devam ettirildiğini söylemek mümkün hale gelir.

Bütün bunların neticesinde hafızanın inşadan ayrı düşünülmemeyeceği gerçeği çıkar karşımıza. İnşadan ayrı düşünülemez çünkü hafıza hatırlama-unutma diyalektiğinden müteşekkildir (Esposito, 2005, s. 181-182); hatırlama olmadan unutma, unutma olmadan hatırlamadan bahsedilemez (Assmann, 2005, s. 97). Hangi yöntemle olursa olsun aktarılan hafıza her aktarımda, daha önce bulunduğu yerde bir şeyler bırakır, yeni gittiği yerden de bir şeyler alır. Böyle bir durumda bazen hiç yaşanmamış bir olay dahi bir aile içerisinde yaşanmış gibi anlatıldığında, o ailenin en küçük bireyinin ileride travma semptomu göstermesi muhtemel olacaktır. Bauman’ın dediği gibi Vietnam travması, o travmayı yaşayan son kişinin ölümüyle ortadan kalkmayacak (Olick, 1999, s. 345). Bu durum belli bir politika doğrultusunda tarihyazımı

tarafından güdülendiğinde ise travmanın istismarı ortaya çıkacaktır. İnsan her ne kadar nisyan ile malül olsa da yara sürekli kaşındığı için nisyan bir türlü gerçekleşmez ama hatırlama da sağlıklı bir şekilde işlemez.

Bu çalışmada travmadan bahsederken özellikle ‘seçilmiş travma’ kalıbı kullanıldı. Bu da travmanın belli bir yaklaşımla ele alındığını gösterir. Bu noktada bedensel pratikte olduğu gibi hafıza açısından öneminden bahsedip geçebirdik ama Yunanistan özelinde bir çalışma yaptığımız zaman ‘seçilmiş travma’ daha da önem kazanmaktadır. Kavramın mucidi Vamık Volkan (2009) her şeyden önce ‘büyük grup psikolojisi’nden söz eder. Büyük grup ulus, etnisite, din gibi kolektivitelere referanstır ve büyük grup psikolojisi de bireysel psikolojinin büyük grubun üyeleri tarafından müşterek bir biçimde paylaşılmasıdır. Konumuz kapsamında bireysel psikolojiden kasıt genellikle yas olgusu olmaktadır. Ancak burada öyle bir durum var ki, örneğin bir aile üyesinin kaybında o ailedeki her fert farklı yas süreçlerinden geçebilecekken büyük grup psikolojisinde yas ortak bir biçimde yaşanmaktadır ve yas sürecinin olması gerektiği gibi inkâr, öfke, pazarlık, bunalım ve kabullenme aşamalarının (Kübler-Ross ve Kessler, 2014, s. 7) hepsinden geçmeyip birine takılı kalması gibi durumlarda, normalde bir kişide görüldüğü takdirde bir olumsuz olarak görülebilecek tavırları bir ulus müşterek olarak sergiler. Bu bağlamda hem Vamık Volkan ve Itzkowitz’in (2002) çalışmalarında hem de aşağıdaki analizde İstanbul’u kaybetmenin yasının sağlıklı bir şekilde yaşanmadığı görülmektedir.

3. Metodoloji

Bu araştırma metin üzerinde çalışmayı gerektirdiği için nitel yöntem tercih edilmiştir. Sosyal bilimlerde özellikle pozitivist paradigmanın tartışılmaya başlamasıyla birlikte insanın aslında metin üreten bir varlık olduğu için dolayısıyla sabit, mutlak hakikatlerden ziyade bir önceki bölümde belirtildiği üzere öznelerin hakikatleri kendileri inşa ettikleri için nitel yöntem tercih edilmiştir. Nitekim Karaarslan doktora tezinde sosyal bilimlerdeki yapı-fail dikotomisinin hafıza çalışmalarında nasıl olması gerektiği meselesini tartışırken “hafıza bir taraftan yapının insana dayattığı –ya da insanın kabul ettiği- diğer taraftan insanın ürettiği verilerle birlikte inşa edilir. Toplumsal hafıza gündelik hayatın içinde belirli eylem pratikleri ile mevcut toplumsal hafızaya eklemeler ve çıkartmalar yapmak üzere sürekli yeniden üretilmektedir” demektedir (2014, s. 42). Bu da bir gündelik etkileşim alanı haline gelen Twitter üzerinden bir hafıza çalışması yapılmasında inşa durumunu gündeme getirir ve bizi nitel bir yaklaşım benimsemeye iter. Öte yandan, nitel yöntem kapsamında bir araştırma tasarlanırken araştırmanın genellikle anlatı araştırması, fenomenoloji, vaka çalışması, etnografi ya da gömülü teori şeklinde tasarlanması alışıl gelmiştir. İnsan

hayatının internetle iç içe olduğu son birkaç on yılda ise şüphesiz yeni tasarımlara ihtiyaç duyulmuş, nitekim Robert V. Kozinetz (2002) *internet* kelimesini *ethnography* kelimesiyle harmanlayarak *netnografi* tasarımını geliştirmiştir. Etnografi, eksik olsa da en basit tanımla bir kültürün nitel yöntemle çalışılması anlamına gelirken “netnografi ya da internet etnografisi, etnografik çalışmayı bilgisayar iletişimi aracılığıyla ortaya çıkan kültürlerin veya toplulukların çalışmasına uyarlayan yeni bir nitel yöntemdir” (Kozinetz, 2002, s. 2). Bu yöntem etnografi kadar zahmetli olmayıp daha kısa sürede veri elde etme imkânı sunmaktadır. Bununla birlikte Kozinetz’in makale boyunca dediği gibi etnografi gibi fazlasıyla esnek sınırlara sahiptir.

Bu çalışmada da Yunanlar için İstanbul’un kaybının yıl dönümü olan 29 Mayıs 2022 tarihinde atılan Tweet’ler MAXQDA 2020 yazılımı aracılığıyla çekilmiştir. Tweet’ler çekilirken “*Κωνσταντινούπολη*” (Konstantinoupoli)², “*Πόλη*” (Poli)³, “*Άλωση*” (Alosi)⁴, “*29 Μαΐου*” (Maiou), 1453 anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Çalışmanın alanı her ne kadar internet olsa da, son yıllarda yaptığım çalışmalar sırasında tuttuğum gözlem notları da çalışmaya katkıda bulunmuştur. Bu anahtar kelimeler vasıtasıyla toplamda 1081 Tweet çekilmiştir. Bu Tweetlerin üzerinde “İstanbul’un kaybı ulusal kimliği ‘seçilmiş travma’ bağlamında nasıl şekillendirmiştir” temel araştırma sorusu esas alınarak 1287’si manuel 528’i ise otomatik kodlama şeklinde toplam 1795 kodlama yapılmıştır. Kodlama sonucunda da tümevarımsal bir yaklaşımla yapılan içerik analizinde kategoriler, kategorileştirmelerden sonra da temalar oluşturulmuştur. Ayrıca travma ve ulus ilişkisini ortaya çıkaracak şekilde Türk ve Yunan kategorileri üzerinden karşıtlık kodlama vasıtasıyla söylem analizi yapılmıştır. Söylem analizini kolaylaştırması bakımından karşıtlık kodlamayla birlikte metinlerin direkt kopyalaması anlamına gelen InVivo kodlamadan da yararlanılmıştır (Saldaña, 2019, s. 110, 124, 140). Son olarak geçerlik ve güvenilirlik kapsamında teori, gözlem ve bulguyu (Patton, 2002, s. 559) eş zamanlı kullanarak üçgenleme/üçleme (triangulation) tekniğinden yararlanılmış olmakla birlikte internet araştırmalarda önemli bir sorun olarak görülen bilgilendirilmiş onay, internet ortamının özel mi yoksa kamusal bir alan mı olduğu, veri güvenliği gibi problemlerin (Hewson, Yule, Laurent ve Vogel, 2003, s. 52) önüne geçmek için katılımcıların kullanıcı isimleri hem gizlenmiş hem de attıkları Tweetler’in orijinal Yunanca hali paylaşılmayıp yalnızca Türkçe hali makalede aktarılmıştır.

4. Bulgular

4.1 Yunan İmgesinde İstanbul

Önceden gözlemler ve Twitter üzerinden yapılan analiz sonucunda bulgulara geçmeden önce İstanbul’un Yunan kolektif hafızasında nasıl yer edindiğini sunmak faydalı olacaktır. Tweetlerin taranmasında kullanılan anahtar kelimelere de bakıldığında her şeyden önce İstanbul’un Yunan kolektif hafızasında *Kons-*

²Yunanların İstanbul yerine tercih ettikleri, Konstantin’in Şehri anlamına gelen İstanbul’un bir diğer ismi.

³Yunan ulusal hafızasında şehir anlamına gelen ancak ilk harfi büyük harfle yazıldığında İstanbul’un kastedildiği kelime.

⁴Yunanların fetih veya ele geçirme yerine kullanmayı tercih ettikleri ‘zapt etmek’ anlamına gelen kelime.

etmiştir: “*Türk hükümetinin 1453 vb. şeylere karşı kustuklarına cevap veriyoruz: YUNANİSTAN’IN EŞ BAŞKENTİ İSTANBUL’DUR*”. Bu katılımcı doğrudan başkent değil de eş başkent ifadesiyle yas sürecinin beş aşamasının üçüncüsü olan pazarlık (Kübler-Ross ve Kessler, 2014, s. 7) aşamasında olduğu anlaşılan bir ifade kullanmıştır. Buna karşılık, @A0***14 ise henüz inkâr aşamasından çıkmadığı görülen bir tutumla “*Gerçek Helenler için başkent İstanbul’dur ve öyle kalacaktır.*” diyerek İstanbul’u başkent olarak benimsemeyi Helen olmanın şartlarından biri olarak görmektedir.

İstanbul’u hala başkent olarak görme eğilimi sağlıklı bir yas sürecinin işareti olarak gözümüze çarpar. Bir kullanıcı İstanbul’u eş başkent görmekle birlikte bir başka kullanıcı ise doğrudan başkent olarak gördüğünü belirtmiştir. Açıkçası ilk kullanıcı yas sürecinin pazarlık aşamasında olduğunu belirtircesine doğrudan başkent olarak görmemektedir, bir diğer katılımcı ise hala inkâr aşamasında olduğu izlenimi vermektedir.

4.1.2 Konstantinoupoli vs. İstanbul

Daha önce İstanbul’un Yunan kolektif hafızasında Konstantinoupoli şeklinde yer bulduğu görülmüştü. Bu ismin nasıl önem teşkil ettiğine ilişkin Yunanistan başbakanı Mitsotakis’in Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayip Erdoğan’la görüşmesi sırasında çekilmiş fotoğrafını paylaştığı Instagram hikâyesinde konum olarak ‘Istanbul, Turkey’ ismini kullanmasına karşı oluşan tepkiyi örnek olarak verebiliriz. Bunun üzerine ülke genelinde tepki toplayan Başbakan’a Twitter’da gösterilen tepkilerden birini de @Th***P7’nin yazdıkları oluşturmaktadır. Kullanıcı bu konu üzerinde “*Sultan [Erdoğan] Konstantinoupoli yazdığı takdirde maaşını kesecek değil mi?*” şeklinde tepki göstermiştir. Bu tepki, bakıldığında Tourkokratia söyleminin izlerini taşımaktadır. Tourkokratia veya Türkokrasi Türk hâkimiyeti altındaki Yunanları anlatmak için kullanılan bir terimdir. Ancak burada basit bir Türk yönetimi değil 400 senelik Osmanlı egemenliğinde Yunanların maruz kaldığı ceberut bir Türk yönetimi tasavvur edilmektedir. Yunan ulus-devletinin Tourkokratia’ya karşı bir tepki olarak Türkler tarafından geri bırakıldıkları ve ihtilâlin de bu söylemin neticesinde meydana gelmesiyle kurulduğu bilinmektedir. Bu tutumun bir devamı olarak da Konstantinoupoli kelimesinin kullanılmamasına tepki gösterilirken ‘Tourkokratia’yı anımsatırcasına ‘Sultan’ kelimesi ve yönetmeyi ifade edencesine de ‘maaş’ kelimesi kullanılmıştır. Nitekim İhtilâl döneminde Osmanlı’nın emirlerini uygulamak zorunda bırakılan İstanbul Patriği’ne de aynı muamele uygulanmıştır (Özsüer, 2018, s. 238-240). Ancak Tourkokratia Volkan ve Itzkowitz’in de belirttiği üzere Yunanistan’ın kuruluşunun ardından 170 sene geçmiş, bu sene ise 201. kuruluş yılını kutlamış olan Yunanistan’ın bugün geri kaldığı için hala Tourkokratia’yı suçlu göstermesi mantıksızdır (2002, s. 242).

Bir diğer örnekte @st***id tarafından İstanbul’un her şeye rağmen Yunan ismi taşıdığı vurgulanmıştır: “*İstanbul, Şehir, şehirlerin Şehrinin daima Yunanca ismi vardı ve olacak, değişik versiyonu olan İstanbul da “İs tin Polin [Şehrini İçinde]” anlamına gelmektedir*”. Burada ilk göze çarpan kullanıcının İstanbul’un

kimin elinde olursa olsun Türklerin kullandığı isminin bile Yunanca anlamı olduğunu söylemesi, aslında İstanbul’un hala Yunan kimliğini koruduğuna olan inancının sürdürdüğü anlaşılmaktadır.

Yunanistan’da Konstantinoupoli isminin korunmasına ilişkin güçlü bir tutum vardır ve aksinin görülmesi durumunda da sert bir tepkiyle karşılaşılmaktadır. Bu konuda kullanıcılardan bir tanesi bir hata sonucu olmasına rağmen konum olarak İstanbul kelimesini kullanan başbakanı adeta Türk memuru olarak görmektedir, diğeri de İstanbul kelimesi kullanılsa dahi bu ismin de kökeninin Yunanca olduğunu ifade etmiştir.

4.1.3 Helenizm

İstanbul’un imgesel olarak bir de Helenizm açısından değeri vardır. Helenizm, Büyük İskender’in ele geçirdiği topraklarda yayılan Helen kültürüne verilen isimdir. Bugün daha çok Helenlerin tarih sahnesi boyunca yayılmış oldukları tüm toprakları ve bununla birlikte Helen diasporasına atıfta bulunmak için kullanılan bir kavramdır. Bu bağlamda İstanbul’un başkent olduğuna ilişkin bir ifadeye daha rastlamaktayız. İstanbul başkent olarak değerlendirildiği için bu ifade yukarıda ilgili başlıkta da ele alınabilirdi ancak özellikle Helenizmle bir bağlantı kurulduğu için Helenizm bağlamında, Helenizme dair zikredilen diğer ifadelerle birlikte ele almak uygun görülmüştür. Bu ifadeyi yukarıda da ele alabilirdim ancak Helenizmle bir bağlantı kurulduğu için Helenizm bağlamında, Helenizme dair zikredilen diğer ifadelerle birlikte ele almayı daha uygun gördüm. Bu kapsamda @ta***81 “*Helenizmin doğal başkentidir İstanbul, Atina değil. Çok umurunda olduğundan değil ama vatanseverlerin Helenizmi ne olarak gördüğünü açıklığa kavuşturulmuş*” ifadesinin aslında aslında İstanbul’un özellikle başkent olarak görülmesinin Helenizm ülküsünden kaynaklandığı görülmektedir.

@Ch***ss da ulusal bilinçte bu ülkünün devam ettiğini, “*29 Mayıs 1453’te Şehir düştü. . . Helenizm ise yaşamaya devam ediyor. . . Surların içinde ve dışında. . . Hepimizin mecburiyetidir dönemin eserlerini hatırlamak ve muhafaza etmek*” sözleriyle duyurmaktadır. Ona göre Şehir düşmüş olsa dahi Helenizm hala yaşamaya devam etmektedir. Bunu söylerken yine bir pazarlık seviyesinde yas psikolojisini hem İstanbul’un düştüğünü kabul ederek hem de Helenizmin yaşadığını söyleyerek göstermektedir. Bu noktada eserleri muhafaza etme gereğinden söz ederken kullanıcı her ne kadar Helenizmin yaşadığını söylese de aslında yaşamaya devam etmesi gerektiğini, bunun da sahip çıkmayla mümkün olacağını belirtmektedir. Eserleri muhafaza etme tutumu aslında evinde yaşayan biri öldüğünde ona ait kıyafetleri korumaya çalışan bir insanla benzer bir tutumdur. Her ikisi yas sürecinin bir parçasıdır.

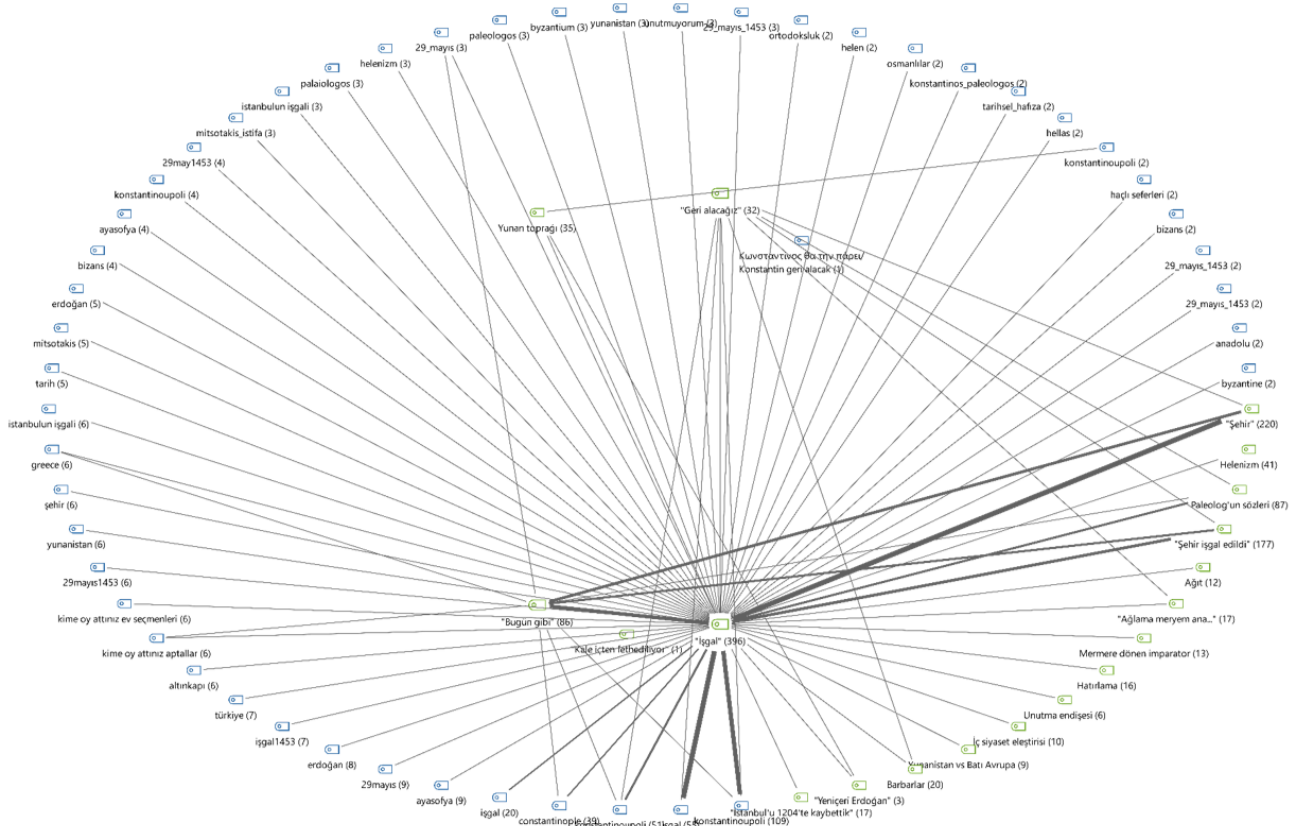
İstanbul’un ulusal imgede Helenizmin bir unsuru olarak yaşadığı görülmektedir. Bu konuda başkentle bağlamında ifadeler devam ederken kullanıcılardan biri İstanbul’u Helenizmin başkenti olarak görmektedir. Bir başka kullanıcı ise Helenizmi yaşatma inadıyla İstanbul düşse de Helenizmin yaşadığını bu yüzden Helenizm mirası tüm eserlerin korunması gerektiğini ifade etmiştir.

4.1.4 “İnanç ve vatan uğruna...”

İstanbul’un kaybının çağdaş Yunan ulus-devletiyle belirgin bir alakası @Pe***os’un sözlerinde görülmektedir. Yunan ulus-devleti kurulurken o dönem Yunanlar, Fransız İhtilali’ne öykündüklerinden Aydınlanmacı adını verdikleri Elitlerden biri olan Aleksandros İpsilantis, 24 Şubat’ta yayınladığı bildiriye verilen mücadeleyi “İnanç ve Vatan uğruna Savaş” (*Μάχου υπέρ Πίστεως και Πατρίδος* [Mahu iper pisteos ke patridos]) şeklinde tanımlamıştı (Υψηλάντης, 2022). @Pe***os’un İstanbul için kullandığı ifadelerde de paralel bir tutum görülmektedir. “29 Mayıs 1453. İmparator IX. Konstantin Paleolog önderliğindeki Şehrin müdafileri, sonuna kadar fedakârlık ve cesaretle savaşmış ve inanç ve vatan uğruna canlarını vermişlerdir”. Bu ifadelerin aslında birçoğuna göre icat sayılabilecek modern tarihin geçmişle arasında süreklilik kurulması çabası içerdiği anlaşılmaktadır.

Bu kategori altında kullanıcının ifadelerinde İhtilal’in motivasyonu olarak görülen ve o zaman ilk defa dile getirilmiş “inanç ve vatan uğruna” kalıbı ilk defa dile getirildiği günün gerisine kadar götürülmüş ve modern tarihle bir süreklilik bağlantısı kurulmaya çalışılmıştır.

4.2 Hatırlama Biçimleri

Şekil 2. Hatırlama Biçimleri temasının kod ilişkilerini gösteren harita

Hatırlama Biçimleri teması altında hafızasının sürekliliğini sağlayan kategorilere yer verilmiştir. İlk bakışta mitler, “zapt edilmeye dair” ve “İstanbul bizim” gibi kategorilerin aynı tema altında toplanmasına anlam verilemeyebilir ama bu kategorilerin hatırlamaya sürekli kılan unsurlar olduğu keşfedildiğinden bir tema altında toplanmışlardır.

4.2.1 Mitler

Mit kelimesinin etimolojik kökenine hiç inmeden Jan Assmann’ın (2018, s. 84) kullandığı anlamda kökene ilişkin öykü anlamına gelmektedir. Bu anlamda mitin öykü olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda bunun sabit gerçekliklerden mürekkep bir form değil her zaman yeniden inşa edildiğini ve belli amaçlar için -bilinçli olmasa da- örneğin ulus inşası için dönüşebildiği söylenebilir. Fakat en önemlisi, mitlerin sürekli aktarılan öyküler olduklarından hafızayı sürekli hale getirmeleridir.

Paleolog’un Sözleri

Yıldönümü münasebetiyle atılan Tweet’lerde yoğun olarak dönemin imparatoru Paleolog’un sözleri paylaşılmıştır. Bu konuda kullanıcılar sözü paylaştıktan sonra kayda değer bir yorumda bulunmadıkları için Tweetler belli bir kullanıcıya atfedilmeyecektir ve bundan sonra referanssız olarak kullanılan ifadeler de aynı mahiyeti teşkil edecektir. İlk olarak, sıklıkla paylaşılan söz “Η Πολις Εάλω [İ Polis Ealo]” yani Paleolog’un en sonunda şehrin düştüğünü kabul ettiği “Şehir Zapt Edildi” sözüdür. Devamında ise Paleolog’un Fatih Sultan Mehmet’e söylediğine inanıldığının belirtildiği *Κοινῆ γὰρ γνώμη πάντες ἀὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καὶ οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν* [Kini gar gnomi pantes aftoproeretos apothanumen ke u fesometha tis zois imon] ve “*aklıselim odur ki, biz canımızı kendi irademizle veriyoruz hayatımızı kaybetmiyoruz*” anlamına gelen söz paylaşılmıştır. Bu sözle birlikte yaşanan o büyük kayba rağmen Paleolog’un kahramanca sözlerinin bir nebze teselli oluşturduğu görülmektedir.

Paleolog’un sözleri son imparator olarak onu kahramanca direnen ve sözlerinin yaşanan kayba yönelik bir teselli oluşturduğu görülmektedir. Bu şekilde de Paleolog’un söylediğine inanılan sözlerinin fazla tesirli oluşu onları yıldönümü boyunca en çok zikredilen sözler arasına sokmuştur.

Ağıt

Paleolog’un sözlerinden sonra İstanbul’u kaybetmeye ilişkin birçok ağıtla karşılaşırız. Bunlardan bir tanesi “*Ağlama Meryem Ana, sus ağlama, zaman geçecek, devran dönecek İstanbul yine sizin olacak*” şeklinde Ayasofya ağıtı olarak bilinen ağıtın bir kısmıdır. Ağıtın tamamı ise

Tanrı haber gönderiyor, dünya haber gönderiyor, semalar haber gönderiyor,

Büyük manastır Ayasofya da haber gönderiyor,
Dört yüz küçük, altmış iki büyük çanlı manastır,
Her çanın bir papazı, her papazın bir zangocu.
Sol tarafta imparator, sağ tarafta Patrik ilahi okuyor
İlahilerin kudretinden sütunlar titriyor.
İmparatorun liderliğinde kutsal ayine hazırlanırlar
Ve gökyüzünden Başmelek’in sesi gelir ve der ki:
“Durdurun ayini, kutsal ikonaları yere indirin
Papazlar, kutsal eşyaları alın, mumları söndürün
Çünkü Şehrin Türkleşmesi Tanrının isteği.
Fakat Batı’ya haber salın, üç gemiyle gelsinler,
Biri haçı, diğeri de incili alsın,
Üçüncüsü de, en iyisi, Kutsal Masa’yı
Köpekler elimizden almasın, onu kirletmesin”.
Meryem Ana sarsıldı, ikonları ağlamaya başladı.
“Ağlama Meryem Ana, Sus ağlama.
Zaman geçecek, devran dönecek
İstanbul yine sizin olacak”. (Κορδάτος 1983, s. 50-51)⁵

şeklindedir.

Trakya ağıtı olarak bilinen ağıtta ise “*Şehrimizi rehin aldılar*” denmektedir. Ağıtın devamı şu şekildedir:

“Neden ötmüyorsun kuşum daha önce öttüğün gibi
Nasıl ötebilirim:
Kanatlarımı kırdılar, sözümü elimden aldılar
Şehrimizi ve Ayasofya’mızı rehin aldılar
Meryem ana ağlıyor acı içerisinde” (10 Eylül 2022 tarihinde erişilmiştir)

Bu ağıtlarda Meryem Ana figürü yoğun olarak görülürken ilkinde Meryem Ana’nın çok üzüldüğü ama İstanbul’un geri alınacağı için üzülmemesi gerektiği söylenmiştir. Bir diğer ağıtta ise İstanbul’un geri alınacağına ilişkin bir şey söylenmese de Meryem Ana’nın acı içerisinde ağladığı ifade edilmektedir.

Mermere Dönen İmparator

Mit niteliği taşıyan bir diğer anlatı da Mermere Dönen İmparator mitidir. Bu mite göre İstanbul’un

⁵Ağıtın çevirisi Esra Özşuer’in (2018, s. 270) çevirisiyle karşılaştırılarak yapılmıştır.

kaybıyla birlikte İmparator bir melek tarafından İstanbul’un kapılarından biri olan Altın Kapıya götürülüp İmparator mermere dönüştürülmüş, İstanbul geri alındığında ise tekrar diriltiyle Türkler Kızılelma’ya sürülecektir. Esra Özşier bu mitin günümüz Yunanlıları açısından inanılır bir durum olmaktan çıktığını (2018, s. 186) iddia etmektedir. Bununla birlikte, çalışmada taranan Tweetler’de kullanılan ifadeler nitel araştırmanın doğasına uygun olacak şekilde genelleme amacı taşımaya da bu inancın izlerine hala rastlandığı görülmektedir. Buna ilişkin @di***m1 “Mermerleşmiş İmparator “uyanık koma”da” Tweet’iyle mermerleştiğine inanılan imparatorun şu an mermer halinde olduğu için komada olduğu ancak günün birinde tekrar canlanacağı için de “uyanık koma”da olduğu ifade edilmiştir. Bir başka Tweet’te ise @va***am tarafından İmparator’u meleklerin koruduğu söylenmiştir: “Başka hiçbir halk **MERMERLEŞMİŞ İMPARATORUNU baş melekler aracılığıyla muhafaza etmez**”.

Kulağa oldukça ilginç gelen bu mitte göze çarpan ilk unsur zamanında düşmesine kesinlikle ihtimal verilmeyen Şehir düştüğünde yaşanan travmanın ancak şehrin tekrar kazanılacağına inanılmasıyla yumuşatıldığıdır.

4.2.2 İstanbul’un “Zapt Edilmesi”ne Dair

“Bugün gibi”

İşgale dair atılan Tweet’lerin büyük bir çoğunluğunda “Bugün gibi” ifadesi bulunmaktadır. Mermere Dönen İmparator Miti’nde veya “Güneş dondu” gibi ifadelerde görüleceği gibi zamanın durmasına ilişkin ifadelerle rastlıyoruz. Burada daimi yas olarak adlandırılan yas çeşidinin rolü olduğu görülmektedir. Ağır bir kayıp sonucu yas tutmayı başaramamış birisi kaybettiği kişiyi kaybettiğini bilse dahi bilinç altında onu yaşatma eğilimi taşıdığı için konuşurken onu kaybettiğini kabul ettiğini gösteren ifadeler kullanmaz (Volkan ve Itzkowitz, 2002, s. 53). Örneğin kaybedilen kişi hala yaşıyormuş gibi şimdiki zamanda konuşur veya bu başlık altındaki örnekte olduğu gibi zamanın durduğunu ifade eden cümleler kurar.

“Kale İçten Fethedilir”

“İşgal”in kendisine ilişkin yapılan yorumlara baktığımızda sık sık “iç düşman” söylemiyle karşılaşmaktayız. Buna örnek olarak @Ap***ot “Şehrin zapt edilmesi: Her zamanki gibi kale içten zapt edilir” sözlerini kullanmıştır. İç düşman söyleminin benimsenmesinin, ‘seçilmiş travma’ nın içeriği anladığımızda aslında gayet doğal olduğu anlaşılacaktır. Nitekim Volkan ve Itzkowitz (2002, s. 20) seçilmiş travmaya daha detaylı bir açıklama getirirken şu sözleri kullanır:

“Seçilmiş travma” terimini, bir grubun üyelerinde başka bir grubun üyeleri tarafından aşağılanmışlık ve mağdur edilmişlik şeklinde yoğun duygular uyandıran bir olay anlamında

kullanıyoruz. Elbette bir grup mağdur edilmeyi ve buna bağlı olarak benlik değerini yitirmeyi “seçmez”, ne var ki olayı psikolojize ve mitolojize etmeyi -sürekli bu konuda kafa yormayı- “seçer”.

Son kısımda da göreceğimiz gibi “iç düşman” söyleminin üretildiği ifadelerde aslında bir öteki olan Türkler’in İstanbul’u ele geçirilmesine dayanmadığı bu yüzden de İstanbul’un zapt edilmesi kendi hatamızı şeklinde bir tutum sergilenmektedir.

“Yunanistan’ın göbeğinde kutlama yapıyorlar”

Yukarıdakinin devamı niteliğinde ilginç bir tepki de İskeçe’de Türklerin İstanbul’un fethini kutladıkları şeklindeki, kullanıcının kendi ülkesinde Yunanların mağdur olduğunu ifade ettiği iddiadır. Daha da ilginç ise Yunan anaakımı Batı Trakya’da yaşayan Türklerin etnik kimliğini inkâr ederken @Co***rn’un attığı bu Tweet’te Batı Trakya’daki Azınlık, Türklerle özdeşleştirilmiştir. Daha kimliğini özgürce ifade edemeyen Türklerin ise bile bile yüksek sesle ezan okudukları ifade edilmiştir. “*Bugün İskeçe’de camiler hoparlörlerini sabah saat 11’den beri son ses açmış ve eşekler gibi anırıyorlar. Sanırsın Türkiye’de yaşıyoruz. Şehrimizi ve Ayasofyamızı çalmışlar, üstüne de Yunanistan’ın göbeğinde kutlama yapıyorlar*”.

Aşağıda görüleceği gibi Yunanlarda Türkleri sürekli barbar ya da medeniyetsiz tanıma eğilimi vardır. Tabii bunun sebebi İstanbul’un ellerinden alınması. Onlara böyle bir kötülüğü yapan birileri de olsa olsa kötü birileri olacaktır. Böyle bir güdüyle beslenen ulusal bilinçte günlük rutin ezan ve salalar dahi kasıt olarak görülmüştür.

4.2.3 “İstanbul Bizim”

İstanbul’un kaybına ilişkin gösterilen en net tepki belki de İstanbul’un Helen toprağı olduğu şeklindeki tepkidir. Örneğin @on***os Konstantinoupoli’yi “*Dünyanın merkezi olan Helen Şehri*” şeklinde tanımlamaktadır. Bir başka örnekte ise Türklerin Ayasofya’yı sahiplenmelerine karşı @Da***ol, “*Biriniz artık Türklere Ayasofya’nın 537’de Mimar İsidoros, Milisios ve Anthemios Tralianos tarafından inşa edildiğini ve Hıristiyan Katedrali olduğunu anlatsın*” demektedir. Ayasofya’nın bir sembol olarak Yunanlar açısından olduğu kadar Türkler açısından da önemi büyüktür. Ayasofya’nın yeniden camiye dönüştürülmesini politik psikoloji açısından ele alan Arıboğan her iki millet için de mabedin kutsallık anlamında büyük öneme haiz olduğunu ifade etmektedir. Öyle ki mabedin müzeye dönüştürülmesi faaliyetini de “eskidiğini peşinen kabul etme” biçiminde tanımlayarak kutsallığın “nötralize” edildiğini belirtmiştir (2020, s. 37). Bu anlamda mabedin tekrar camiye dönüştürülmesinin de fethin yarattığı travma semptomlarını uyandırarak “ikinci fetih” biçiminde bir işlev göreceğini belirtir (2020, s. 41). Türklerin bu yöndeki sahiplenici tutumuna karşı ise Tweetler aracılığıyla gösterilen tepkinin sevgilisini kaybeden bir

aşığın tepkisine benzediği görülmektedir. Böyle bir durumda aşığın durumu kabullenmediği gibi Yunan kamuoyunda kabullenmemeye birlikte benzer yas sürecinin ilk aşaması olan inkâr aşaması kapsamında bir tutum görülmektedir.

Bunun dışına İstanbul’u geri almaya yönelik Tweet’ler de bir hayli yoğun. @m_***es esprili bir üslupla “*İstanbul’u almak bu yaz kilo vermekten daha muhtemel görünüyor*” demektedir. @el***1a ise daha ciddi bir üslupla “*Zamanı geldiğinde görevini yap, Başkentimiz seni bekliyor*” şeklinde adeta bir çağrıda bulunuyor. Bu ifadeler normal karşılanabilecek ifadelerken @co***gr ise “**ÖNÜMÜZDEKİ SENE ŞEHİRDEYİZ**” gibi bir ifadeyle Türkiye ile yaşanan sorunlara karşı tepki göstermektedir. @ne***es romantik bir üslupla İstanbul’un geri alınacağından emin olduğu anlaşılabilir bir tavırla “*Geri aldığımızda hayatta olmazsam..dirilirim.*” demektedir. @ng***ou’nun attığı Tweet’te ise Tanrı’ya edilen bir duaya şahit oluyoruz: “*Tanrım gözlerimi kapatmadan Şehrimizi hür görmeyi nasip et!*” şeklinde bir dilekte bulunmaktadır. Bunların dışında @20***al realist olduğu için İstanbul’un geri alınmasını imkânsız görenlere karşı şu Tweet’i atmıştır:

“Yunanistan’ı bir daha asla geri alamayacağız.”

Realistler 1820

“Makedonya’yı bir daha asla geri alamayacağız.”

Realistler 1910

“İstanbul’u bir daha asla geri alamayacağız”

*Realistler 2022” (@20***al)*

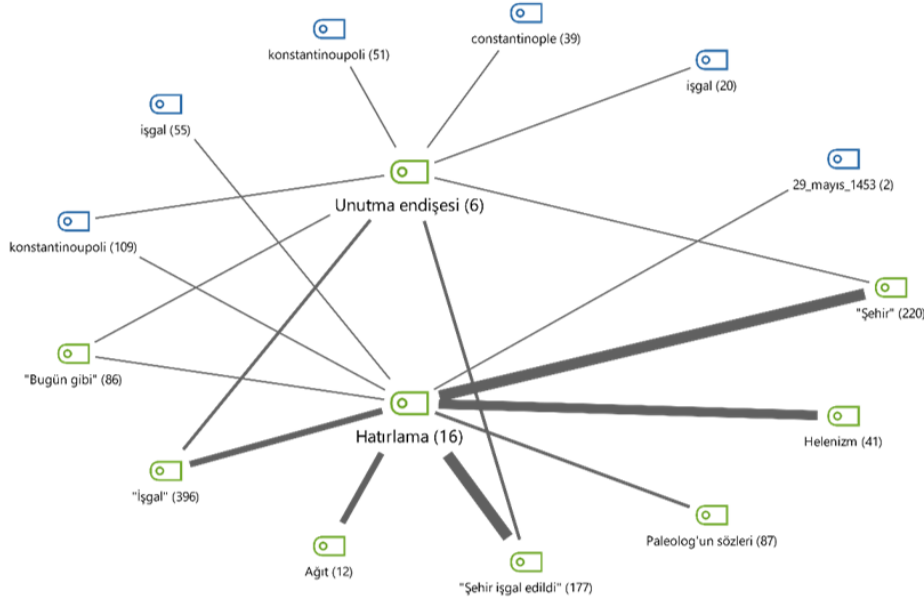
Öbür yandan @ep***ta, Mermer’e Dönen İmparator mitinde İmparator’un tekrar dirileceği inanisinden da faydalanarak “*Konstantin inşa etti, Konstantin kaybetti, Konstantin geri alacak*” demektedir. İstanbul’un geri alınacak olmasına duyulan inanca ilişkin kullanılan ifadelerde açık bir biçimde yas sürecinin 2. aşaması olan öfke aşaması göze çarpmaktadır. İnkâr aşaması atlatıldıktan sonra bu sefer öfkeyle süreci geri döndürme çabası başlamıştır.

Bu kategori altında kullanıcılar Yunanistan’ı sahiplenme ve süreci tersine çevirme tutumu sergilemektedir. Bunu romantik bir ilişki üzerinden örnekleyecek olursak sevgilisini kaybeden birisi nasıl ki tekrar sevgilisinin ona döneceğini umuyorsa burada da benzer bir tutum dikkat çekmektedir.

4.3 Hatırlama ve Unutturmama Üzerine

İnsan için unutmak gayet doğal bir durumdur. En büyük acılar, en büyük ihanetlerin bile unutulabilmesi mümkündür. Bu, bir anlamda organizmanın kendini onarma işlevinden de kaynaklanır. Tabii, unutmaya

bir yerden sonra göz yumulduğunda bu sefer patolojik sonuçlara yol açabilir. Örneğin, ben bir düşmanın bana çektirdiği acıyı unutabilirim ama aynı kişiyi tekrar bağrıma basmak çoğu insan tarafından normal karşılanmayacaktır, nitekim bu da sağlıksız bir yasın ürünüdür; insan kaldıramadığı acının üzerini bir an önce örtmek ister. Toplum psikolojisinde de aynı durum geçerlidir ama ulus-devletlerde patolojik seviyedeki unutmaya engel olunacak diye yaranın yeniden kanatıldığı görülmektedir. Yosef Hayim Yerushalmi de *Zakhor!* (Hatırla!) isimli eserinde modern Yahudi tarihyazımının, aslında gerçek hafızadan uzak olduğunu söyler (1982, s. 101). Her sene soykırımı hatırlama amacıyla düzenlenen Shoah anma törenlerinde bu açıkça görülür. Shoah bir taraftan *hatırlamayı amaçlarken*, öbür taraftan *hafızayı yeniden inşa eder*⁶.

Şekil 3. Hatırlama ve Unutturmama Üzerine başlıklı temanın kod ilişkilerini gösteren harita

Bu anlamda İstanbul’un kaybına ilişkin yazılan hatırlama ve unutmaya direnme çabası içeren Tweetlerin de benzer özellikler taşıdığı görülmektedir, bunun kaynağında da ‘seçilmiş travma’ya maruz kalan grubun aşağılanmışlık duygusundan kurtulma arzusu (Volkan ve Itzkowitz, 2002, s. 22) olduğu söylenebilir. @Ad***di’nin Tweet’inde ilk önce Paleolog’a ait olan “*Güneş dondu! Yeryüzü inledi! Şehir zapt edildi edildi!*” sözünü söyleyip devamında “*29 Mayıs 1453 Helenizmin asla unutmayacağı bir gün! Konstantin Paleolog’un hatırası sonsuza dek yaşayacak!*” demiştir. Burada kullanılan özellikle “güneşin donması” ifadesi ile “Helenizmin asla unutmayacağı” şeklindeki ifade hiç şüphesiz derin bir yarayı temsil etmektedir. Öte yandan Türkiye ile yaşanan sıkıntılara karşı yine İstanbul’dan yola çıkarak @Ne***RE “*Bugün ızdırıp ve “UNUTMUYORUM” değil yalnızca Helen egemenliğinin her ihlali sonucunda karşı tarafın istediğine karşı bir hazır bulunuş olmalı. Görülmesi gereken henüz ödenmemiş kan davaları var!*” Tweet’iyle hatırlama meselesini bir adım öteye taşıyarak bir pratik çağrısında bulunmaktadır. Günlük yaşamda olduğu kadar atılan Tweet’lerde de bir teyakkuz durumu hâkim. Bir öncekine benzer biçimde

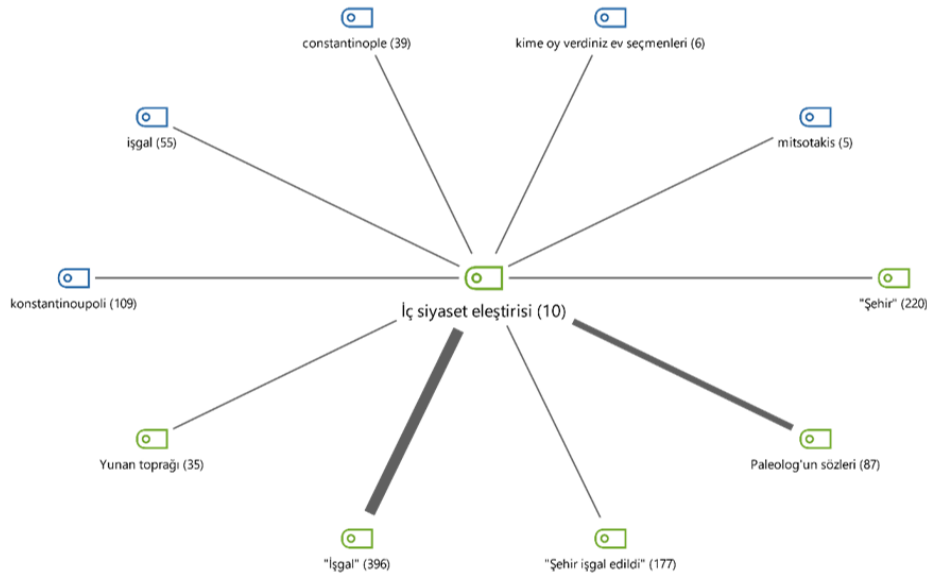
⁶İtalikler bana aittir.

@Th***23 “Bugün sevinç veya keder günü değil, Yunan uykusundan uyanmadıkça başına gelecek olanı hatırlatma günüdür” demektedir. Buna göre Türklere karşı hala adeta bir ilk gün düşmanlığı beslenmektedir. Bir başka kullanıcı @Yi***os’un Tweet’inde bu durum Ulusal bir mesele olarak görülmekle birlikte benzer örneklerini yukarıda gördüğümüz üzere modern ulus tarihi ile geçmiş arasında bir süreklilik bağı kurulma çabası mevcuttur. “Yıllar geçse de 29 Mayıs 1453’teki o pis günün ardından, unutmayacağız. Ulusal haklarımız için savaşmayı da bırakmayacağız.” demiştir.

Hatırlama ile ilgili söylenen sözlerin ötesinde bir unutma endişesi de gözlemlenmektedir. Buna ilişkin @vy***70 “Ezeli düşmanımızı unutmamalıyız!” demektedir. Türklerin “ezeli düşman” olarak tanımlanmış olmasının bir cevap verme güdüsünden kaynaklandığı anlaşılıyor ki devamında unutmamak zikredilmiştir. Bunun dışında @fr***36 George Santayana imzasıyla “Tarihi unutan halklar onu tekrar yaşamaya mahkûmdur” şeklinde bir ikazla yaşananların unutulmaması konusunda bir uyarıda bulunmaktadır.

Hatırlama ve Unutma endişesine ilişkin atılan Tweetlerde ilk olarak kaybın yaşandığı gün güneşin donması ve yeryüzünün inlemesi şeklinde tanımlanmış ve bugünün unutulmayacağı söylenmiştir. Bir başka kullanıcı ise yaşananları görülmemiş bir hesap olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte unutulduğu takdirde başına benzer şeyler geleceği de söylenmekle birlikte aynı zamanda o günün asla unutulmayacağı vurgulanmıştır. Unutma endişesi bağlamında ise ezeli düşmanın asla unutulmaması gerektiği ile unutan kişinin aynı olayları tekrar yaşayacağı ikaz edilmiştir.

4.4 İç Siyaset Eleştirisi

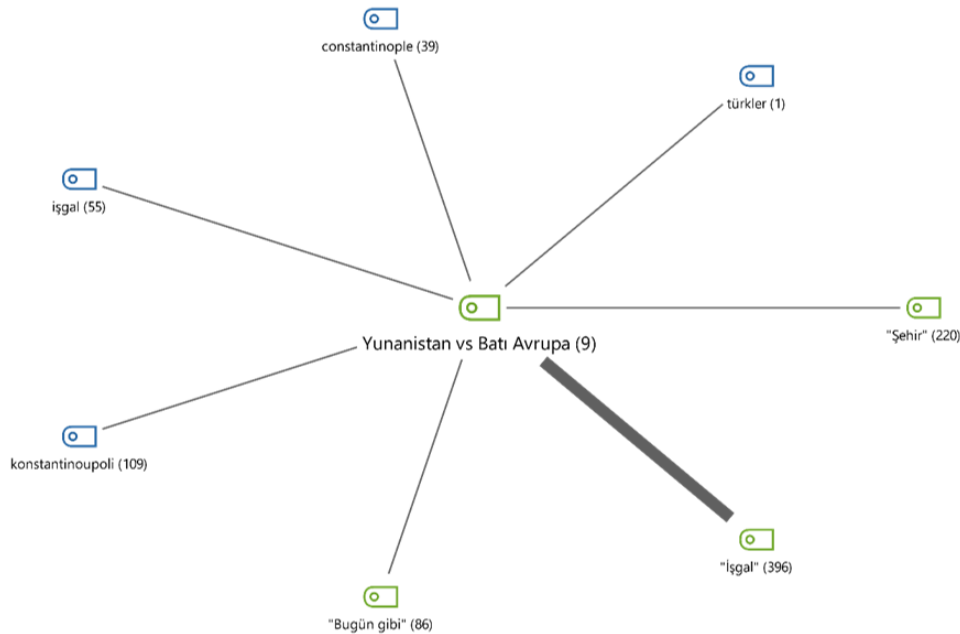
Şekil 4. İç Siyaset Eleştirisi temasının kod ilişkilerini gösteren harita

Görüldüğü üzere İstanbul travması Yunan hafızasında kendini yoğun şekilde göstermektedir. Bunlardan biri de iç siyasettir. “Seçilmiş travma’ya uğrayan grup yası gerektiği gibi tutamadığında düşmanla olan

bağ her zaman korunur ve her zaman da bir arınma ihtiyacı hissedilir” (Volkan ve Itzkowitz, 2002, s. 23). Bu başlık altında da sağlıklı yas tutamama durumunda görülen bir semptom olarak travmatik hafıza en ufak bir tehlike durumunda İstanbul’un temsilini tekrar canlandırarak bir tepki verme ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır. @bo***as başbakan Mitsotakis’in sarf ettiği bir cümleyi anlamsız gördüğü için daha önce Yunan hafızasında kahraman olarak yerleştiğini gördüğümüz Paleolog üzerinde aynı cümleyi düşünüyor: “İşgal dönemini düşünün, Paleolog bir plajda sürüyor ve diyor ki: “Yanlıklar oldu ama pes etmiyoruz, krizi fırsata dönüştürmeliyiz”. He tabii, hayal etmeye de gerek yok üç senedir yaşıyoruz bunu”. Bir başka kullanıcı olan @Cr***ak ise benzin fiyatları bağlamında bir eleştiride bulunuyor. “Pazartesi Twitter’a giriyorsun ve birinin zapt edilmeden 600 sene sonra Konstantinoupoli’yi geri alma planları kurduğunu görüyorsun oysa daha benzinini ödemiş”. Bütün bunlarla birlikte son kısımda da göreceğimiz üzere İstanbul’un kaybı Türklerin başarısından çok Yunanların hatası olarak görülme eğilimi taşıyor. Yine @ma***id “ Konstantinoupoli olsaydı şu an Mitsotakis yüzünden düşerdi” diyerek hükümetin hatalarını geçmişteki hatalarla özdeşleştirme niyeti taşıyor.

İstanbul’u kaybetmek Yunanların hafızasında bir şekilde her yerde kendini belli ediyor. İç siyasette bile gündelik bir meseleyi eleştirirken İstanbul’a referansta bulunuluyor ve yapılan her hatada konu İstanbul’u kaybetmeye getiriliyor. Bu konudaki eleştirilerden başbakan Mitsotakis fazlasıyla nasibini almış durumda. Kullanıcılardan biri onun eleştirilen cümlesini İstanbul’un kaybedildiği döneme uyarlıyor, başka bir kullanıcı ülkede durumlar bu kadar kötüyken İstanbul’u geri alma planlarının saçma olduğunu söylüyor.

4.5 Yunanistan vs. Batı Avrupa

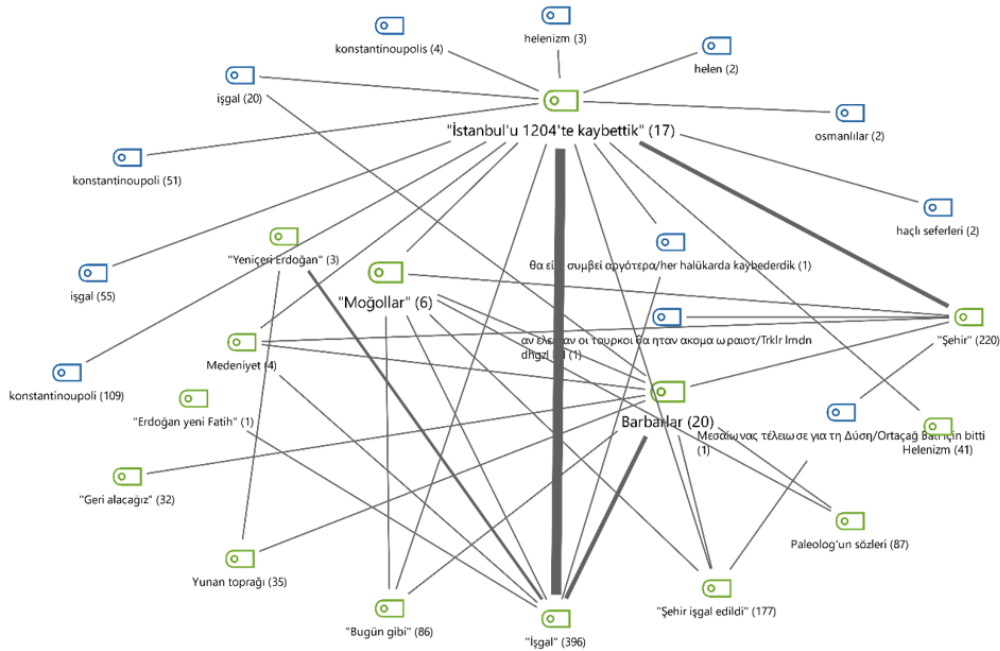
Şekil 5. Yunanistan vs. Batı Avrupa temasının kod ilişkilerini gösteren harita

Yunanistan’ın ‘İsyan’ ı Batılı devletlerin teşviki ve desteğiyle başlattığı Türk tarih yazımında sürekli söylenen bir mesele. Yunan tarihyazımı buna dair bir şey söylemese de atılan Tweet’lerde Batı Avrupa Devletleri’ne güvenmenin hata olduğu anlaşılıyor.

@fi***ia “O zaman, talihsiz bir şekilde, şimdi de olduğu gibi Batı parlamentolarına teslim olduk. 1453’te Mehmet’in donanmasını karadan geçirenler Şehrin Cenevizlileriydi”. Kullanıcı bu ifadesinde aynı hatanın bugün de yapıldığına dikkat çekmektedir. @At***im ise Batı’ya duyulan güvenin Konstantinoupoli’yi geri getireceğine ilişkin olan inancın yanında İran’la kurulan ilişkilere dair şöyle bir Tweet atmıştır: “Tamam, “sarı ırk” bize Konstantinoupoli’yi hediye edecek de, İran’ın katırları neyi hediye edecek” şeklinde sitem etmektedir. Kullanıcı bu sözleriyle her halükârda dış desteği sakıncalı görmektedir.

Batılı devletlerin desteği her zaman tartışma konusu olmuş olsa da Yunanların hafızasında bunun beyhude bir çaba olarak algılandığı görülmektedir. Bu konuda geçmişte Türklere yardım edenler zaten Batılılar olduğu belirtilmekle birlikte aynı zamanda genel anlamda hiçbir dış güce güvenilmemesi gerektiği belirtilmiştir.

4.6 Yunanistan vs. Türkiye

Şekil 6. Yunanistan vs. Türkiye temasının kod ilişkilerini gösteren harita

Bu tema altında Yunanların Türkleri öteki olarak konumlandırarak, onlardaki olumsuz özelliklere karşı kendi olumlu özelliklerine gün yüzüne çıkarttıkları görülecektir. Makalenin başında özetle bireysel

psikolojinin kolektif anlamda da yaşanabileceği söylenmişti. Avşar ve Kansu da bu anlamda Avrupalılık kimliğin “ben”den “biz”e dönüşme sürecini Lacancı psikanaliz bağlamında tartışarak Türklere karşı bir tepki biçiminde ortaya çıktığını ifade etmektedir (2020, s. 305-313).

4.6.1 “Barbar/Medeniyetsiz Türkler/Moğollar”

İstanbul’u “zapt” edenin Türkler olduğu düşünüldüğünde Türklere ilgili bir şey söylenmemesi düşünülemez. İlk olarak Türklere karşı “barbar”, “medeniyetsiz gibi yakıştırmalar kullanılmıştır. Örneğin @Sp***o3 “*Bugün uzun asırlık tarihimizdeki kara sayfanın yıldönümü. Bugün gibiydi 29 Mayıs 1453 Salı günü, Şehir bugünkü Türklerin ataları olan barbar ordular tarafından zapt edildi*”. Dikkat çekici olan, toprakların ele geçirilmesi tüm dünyada var olan bir gerçeklik iken kendi toprakları kaybedildiğinde bu eylemin barbarlık olarak tanımlanmasıdır. Kaldı ki bu çalışmada da büyük öneme sahip olduğunu gördüğümüz Helenizm unsuru, Büyük İskender’in aldığı toprakların temsilidir. Bu çelişkinin açıklaması, yaşanan durumun bir ‘seçilmiş travma’ olmasına dayanmaktadır. Volkan ve Itzkowitz, John E. Mack’ten ödünç alarak ‘mağdur olanın egoizmi’ ilkesini gündeme getirir ve böyle durumlarda düşman olarak görülen karşı tarafla empati kurmada başarısızlık ortaya çıktığını belirtirler (2002, s. 24). Öyle ki, @mi***im “*En azından Konstantinoupoli’nin ele geçirildiğini kabul ediyorlar! Ele geçirildiği günden bu yana 569. Yılı kutluyorlar. Milli bayramı özgürleşme değil de ele geçirmek olan yegâne ülke*” Tweet’iyle İstanbul’un fetihinin milli bayram olarak kutlanmasını eleştiriyor. Dikkat edileceği gibi ifadenin çevirisinde “ele geçirme” kelimesini kullandım. Yunanca karşılığı olan kataktisi fetih kelimesine karşılık gelse de, bu kelime tam anlamıyla fethi karşılamıyor. Çünkü fetih, Müslüman toplumlarda olumlu bir anlam taşımaktadır ve fethedilecek olan tarafından da talep edilmektedir. Bu durum sıklıkla “gönül fütuhâtı” olarak da tanımlanmıştır. Kataktisi ise eylem olarak aynı anlamı taşısa da karşı tarafın bunu talep etmesini gerektirmez.

Medeniyet bahsine geldiğimizde ise @the***ng “*sana tekrar söylüyorum, senin yerin Orta Asya’nın steplerinde bir yer, batı medeniyetiyle herhangi bir alakan yok. Aslında medeniyetle bir alakan yok*” şeklinde bir Tweet atmıştır. Bu Tweet’te İstanbul’u sahiplenici bir Tweet atan birine verilen cevapta yerinin İstanbul değil Orta Asya stepleri olduğu vurgulanmıştır.

Bir önceki yakıştırmalara benzer bir biçimde Türklere “Moğol” denmesi de sık görülen bir durumdur. Bunun iki sebebi bulunmaktadır. Bir tanesi Moğolların tarihte barbar olarak bilinmesi, bir diğer sebebi de Türklerin Moğol kanı taşıdıklarına inanılması. Nitekim, Yunanistan da bu doğrultuda makbul vatandaş olarak yalnızca Yunan soyluları kabul etmekte, Aktürk’ün tipolojisiyle en büyük emsali Almanya olan tek-etnili ulus-devletler arasında (2015, s. 7) yerini almış ve bununla da her zaman iftihar etmiştir. Türklerin ise böyle bir durumdan beri olduklarını söyleme motivasyonu onlara “Moğol” yakıştırmaları kullanılmaktadır. @2N***os “*Türk Moğol karması köpekler Konstantinoupoli’de İşgal’i kutlayarak Ayasofya’ya saygısızlık ediyor!*” ifadelerini kullanmıştır. Bütün bu yakıştırmaları aslında Helenizm

ideolojisiyle birlikte düşünmek mümkündür. Volkan ve Itzkowitz, çağdaş Yunanistan’ın kendini Batı’ya kabul ettirmek için Helenizm ideolojisini bu kadar benimsediğini ama bununla birlikte bir de bilinçdışı metotla “kendi içlerindeki Türklüğü” reddetmeye başvurduklarını (2002, s. 222-223), bunu da kendileri medeni bir millet iken Türkleri gayrimedeni, barbar hatta iyice ortak kültürden uzaklaştırmak anlamında Moğol şeklinde tanımlayarak yapmış olduklarını belirtmişlerdir. Kısacası Yunanistan geri kalmışlığının tek sebebi olarak Türkokrasi’yi göstererek kendini kabul ettirme çabası içerisinde olmuştur (2002, s. 223).

İstanbul söz konusu olduğunda Türklere karşı kullanılan ifadelerde “barbar” ve “medeniysiz” gibi yakıştırmalar dikkat çekmektedir. Bu ifadelerin kullanılma biçimi İstanbul’un haklı bir şekilde kazanılmadığını söyleme çabası içerdiğini göstermektedir. Başka bir deyişle “bizim dengimiz Batı medeniyeti, barbarlarla savaşmaya gücümüz yetmez, bugün de barbarların İstanbul’a sahip olması tam bir talihsizlik” denmektedir. Bu yakıştırmalara ek olarak bir de hem barbar yakıştırmalarını pekiştirmek hem de Türklerin kendileri gibi saf bir ırk olmadığını söylemek için “Moğol” yakıştırmaları da kullanılmaktadır.

4.6.2 Erdoğan’a dair

Türklere karşı atılan Tweet’lerin bir kısmını ise Cumhurbaşkanı Erdoğan’a atılan Tweet’ler oluşturuyor. @Ga***eo “*Tatsız bir ortamda 1453 İşgal’ini canlandırmaya çalışan T. Erdoğan kendisini, kendi deyişiyle “günümüz” Bizanslılarını tehdit ederek yeni Fatih Mehmet olarak sunmaya çalışıyor*” Tweet’iyle Erdoğan’ı yeni Fatih olarak görüyor. @Ni***s4 ise Erdoğan’ın daha önce “*Fatih yalnızca İstanbul’u fethetmedi, Atina’yi, Mora’yi da fethetti*” sözlerine karşılık “*Yeniçeri Erdoğan kontrol dışı...!!!*” Tweet’ini atmıştır. Moğollar yakıştırmalarını hatırlayacak olursak, Yunanlar’da Türkleri saf Türk olmadıkları gerekçesiyle aşağılama eğiliminin hâkim olduğu belirtilmişti. Yeniçeri yakıştırmalarında da ülkede daha birçok olayda görüleceği üzere Yeniçerilerin Türk asıllı olmamalarından ötürü aslında Erdoğan ne kadar Türklerin lehine bir şey yapmak isterse istesin kendisinin bir Türk olmadığı söylenmeye çalışılmaktadır.

Erdoğan’la ilgili atılan Tweet’lerde Fatih ve Yeniçeri yakıştırmaları ön plana çıkıyor. Bir yandan daha önce de görüldüğü üzere birçok meselede İstanbul travması canlı tutulurken burada da Erdoğan Fatih’le özdeşleştiriliyor. Öte yandan Erdoğan’ın gerçek Türk olmadığını söylemek için Yeniçeri yakıştırmaları da kullanılmıştır.

4.6.3 “İstanbul’u 1204’te Kaybettik”

Son olarak atılan Tweetler’de Türklerin 1453’te İstanbul’u adeta hazır bulduklarına ilişkin bazı görüşlere rastlanmıştır. Örneğin, @KN***os “*Şehir Türkler tarafından değil 1204’te adeta sonunun getirildiği “hristiyanlar” tarafından düşürüldü*” sözünü sarf etmiştir. Buna bir ilave niteliğinde ise @Br***rk “*Batı Medeniyeti’nin 4. Haçlı Seferleri’yle Yunanistan’a girip, Konstantinoupoli’den binlerce ton altın*

çaldıkları tarihten sonra pastanın üstüne çileği 1453 yılında Yunan topraklarına hâkim olan Selçuklu Türkleri koydu” ifadelerini kullanmıştır. Bu ifadelerde yoğun olarak İstanbul’u kazanmak Türklerin becerisi değil bizim beceriksizliğimiz tutumu sezilmektedir.

İstanbul’un 1204’te kaybedildiğine ilişkin atılan Tweet’lerde Türklerin İstanbul’u çok da zorlanmadan aldıklarına ilişkin ifadelere rastlanmaktadır. Ama bunun da ötesinde bunun asıl müsebbibinin Batı Medeniyeti olduğu ve tabir yerindeyse izin vermeseydik alınmazdı tarzında bir tutum görülmektedir.

5. Sonuç

Bir ‘seçilmiş travma’ olarak İstanbul’u kaybetmenin Yunan ulusal kimliğini nasıl şekillendirdiğinin, İstanbul’un Yunanlar açısından kaybının yıldönümü olan 29 Mayıs 2022 tarihinde yıldönümü vesilesiyle Twitter’da atılan Tweet’ler üzerine netnografik analizin yapıldığı bu çalışmada 6 temel tema çıkarılmıştır. İlk olarak Yunan imgesinde İstanbul başlığı altında Yunanların İstanbul’a Konstantinoupoli demekte ısrar ettiği, ona “Şehir” şeklinde bir isim atfettikleri ve kaybı da Türk literatüründeki “fetih” kelimesiyle değil de “zapt edilme” kelimesiyle tanımlamaya eğilimli oldukları görülmüştür. Aynı zamanda İstanbul hala başkent olarak görülmekle birlikte bu başkent tanımı hala yaşadığına inanılan Helenizm ülküsü bağlamında dile getirilmektedir. Son olarak her ne kadar 1821 yılındaki bir bildiri İpsilantis tarafından söylenmiş olsa da “inanç ve vatan uğruna savaş” eylemi Paleolog’a da atfedilmiştir.

Hatırlama biçimleri başlığı altında da mit kapsamında değerlendirilebilecek Paleolog’un İstanbul’un kaybı sırasında söylediği sözler, Ayasofya ağıtı ve Mermere Dönen İmparator mitleri dile getirilmiştir. İşgale dair ise öteki olarak görülen Türklerin yarattığı ‘seçilmiş travma’ kapsamında mağduriyeti gizlemek için kalenin içten fethedildiği, basit bir olaydan mağduriyet psikolojisi çıkardıkları ve daimî bir yas sürecinin ürünü olarak zamanın durduğuna yönelik Tweet’ler attıkları görülmüştür. Bununla birlikte İstanbul’un hala Yunanların şehri olduğu da yoğun bir biçimde vurgulanmıştır.

Hatırlama ve unutturmama üzerine atılan Tweetlere bakıldığında ise ‘seçilmiş travma’ya maruz kalan grubun travmanın mağduriyetinden kurtulmak için hatırlama ve unutturmama çabası içerisinde olduğuna dair ifadeler sarfettiğini görmekteyiz. Bu noktada düşman olarak konumlandırılan kişilerin kim oldukları ve unutulduğu takdirde başlarına gelebilecek şeyler zikredilmiştir.

İstanbul travması her alanda olduğu gibi iç siyasette de kendini göstermektedir. Burada da yası sağlıklı bir biçimde tutmanın ürünü olarak düşmanla olan bağ her zaman korunmuştur ve bir arınma arzusunun sonucu olarak düşmanın temsili iç siyasette dahi kendini gösterdiğinde yoğun bir eleştiri sunulmaktadır.

Yunanistan’ın aynı zamanda Batı Avrupa’ya güvenmesi de her ne kadar tarihyazımında pek ele alınan

bir konu olmasa da burada ciddi bir biçimde eleştirilmiştir. Hatta İstanbul’u kaybetmede bile Batı Avrupa’nın rolü olduğu söylenmekle birlikte bugün güvenildiği takdirde benzer sonuçlarla karşılaşılabilceği söylenmiştir.

Son olarak Türkiye ile alakalı atılan Tweetler’de Türkler ilk olarak barbar, medeniyetsiz ve Moğol gibi yakıştırmalara layık görülmüşlerdir. Türklerin suçlandığı, toprakları ele geçirme gibi konularda ‘mağdur olanın egoizmi’ ilkesiyle (Volkan ve Itzkowitz, 2002, s. 24) karşılaşıyoruz, zira benzer vakalar Yunan tarihinde de mevcuttur. Bununla birlikte Yunanlar her zaman kendini Batı Avrupa’ya kabul ettirmek için Türk olmadıklarını kanıtlama yoluna gitmişler ve bu anlamda kendilerini medeni, Türkleri ise gayrimedeni ve hatta Moğol göstermişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Erdoğan ise yeni Fatih ya da yeniçeri gibi sıfatlarla tanımlanmıştır. Son olarak, İstanbul’u kazanmayı Türklerin kendi başarısından Hıristiyanların hatası olduğunu söyleme ihtiyacı hissedilmiştir.

Buraya kadar ortaya çıkan sonuçları ‘seçilmiş travma’ kapsamında toparlayacak olursak Yunanların hafızalarında yer edinmiş olan Tourkokratia ve Helenizm dikotomisi üzerinden belirgin bir biçimde her zaman Türkleri aşağılama kendilerini ise yüceltme eğiliminde oldukları görülmektedir. Tüm bunların saikinin ise ‘seçilmiş travma’ ve travmanın sonucunda sağlıklı bir yas geçirmeye imkân vermeyecek kadar ağır bir kaybın yaşanmış olması olduğu anlaşılmaktadır. Zira yas, kaybedilen nesnenin temsilinin gidişine izin verecek duruma gelene kadar zihninde hala korunmasıdır (Volkan ve Itzkowitz, 2002, s. 53). Bu süreç her zaman zor geçer ama normal şartlar altında inkâr, öfke, pazarlık, bunalım ve kabullenme aşamaları görülür (Kübler-Ross ve Kessler, 2014, s. 7). Ne var ki çok ağır vakalarda inkâr aşaması bile rahat rahat aşılamamaktadır. Bu çalışmamızda da en iyi pazarlık aşamasına ulaşabildiği görülmüştür. Öyle ki, sağlıksız yasın bir neticesi olarak çoğunlukla zamanın durduğuna yönelik ifadeler kullanılmış, İstanbul’un kaybı “bugün gibi” şeklinde ifade edilmiş hatta ortaya çıkan Mermere Dönen İmparator mitinde dahi duran bir zaman olgusu kendini belli etmektedir. Bunun sebebi de yas sürecinin bitmesinin zor olduğu ağır travmatik durumlarda, konumuz itibariyle ‘seçilmiş travma’nın konuşulduğu yerde, normalde belli bir süre devam eden yasın daimî yasa dönüşmüş olmasıdır. ‘Seçilmiş travma’yı ağır kılan meselelerden biri de bir mağduriyet durumunun olması ve mağdurları aşağılanmış hissedecek bir hadisenin bir düşman tarafından yaşatılmış olmasıdır. Daimî yasın hüküm sürdüğü böyle bir durumda, sorunlar çözülmüş olsa dahi düşman imgesi ortadan kalkmaz ve her durumda mağduru arınma arzusuyla harekete geçirir. Bu yüzden de, aşağılanmışlık duygusuna sebebiyet vermiş olan Türklerden üstün olduğu her fırsatta dile getirilmeye çalışılmakta, daha spesifik olarak da Türklükten kurtulmaya çalışılmaktadır. Bu süreçte ülkede siyasilerin veya başka birinin yaptığı en ufak bir hata İstanbul’u kaybetmeye sebep olan hatalar hatırlanarak tepki gösterilmektedir.

Bu çalışma, kısa bir cümleyle Yunan ulus kimliğinde ‘seçilmiş travma’nın önemli bir belirleyici unsur olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bu, tek başına Yunan ulusal kimliğini oluşturan temel unsurun travma olduğu anlamına gelmez. ‘Seçilmiş travma’ olarak İstanbul’un kaybı üzerinden yapılan bu çalışmanın

sınırları dardır. Daha kapsamlı bir iddiada bulunmak için benzer çalışmanın ulus açısından önemli görülen diğer günlerde de yapılması, bunun sonucunda ortaya çıkan çalışmaların meta-analize tabi tutularak karşılaştırılması önerilmektedir. Böyle bir çalışma ileride diğer ülkeler bağlamında yapılmış çalışmalarla da kıyaslama imkânı yaratacaktır.

Makale Bilgi Formu

Yazar(lar)ın Katkıları: Makale tek yazarlıdır.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Telif Beyanı: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kar amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır. Herhangi bir intihal tespit edilmemiştir.

Kaynaklar

- Aktürk, Ş. (2015). *Almanya, Rusya ve Türkiye’de etnisite rejimleri ve milliyet*. (V. Eke, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Anderson, B. (2017). *Hayali cemaatler milliyetçiliğin kökenleri ve yayılması*. (İ. Savaşır, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Arıboğan, D. (2020). Bir politik ”Anamnesis” örneği olarak ayasofyanın ibadete açılması meselesi. D. Arıboğan (Dü.) içinde, T (s. 17-41). İstanbul: İnkılap Kitabevi. URL: https://www.academia.edu/43541352/B%C4%B0R_POL%C4%B0T%C4%B0K_ANAMNEN%C4%B0S_%C3%96RNE%C4%9E%C4%B0_OLARAK_AYASOFYANIN_%C4%B0BADETE_A%C3%87IL_MASI_MESELES%C4%B0
- Assmann, J. (2005). Canon and archive. A. Erll, N. Ansgar ve S. B. Young (Dü) içinde, *Cultural memory studies an international and interdisciplinary handbook* (s. 97-107). Berlin ve New York: Walter de Gruyter. URL: https://www.academia.edu/19139801/Astrid_Erll_Ansgar_Nunning_Cultural_Memory_Studies_An_International_and_Interdisciplinary_Handbook
- Assmann, J. (2018). *Kültürel bellek eski yüksek kültürlerde yazı, hatırlama ve politik Kimlik*. (A. Tekin, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Avşar, B. ve Kansu, A. (2020). Benzerlikler ve farklılıkların ışığında avrupalılığın psikopolitiği. D. Arıboğan (Dü.) içinde, *Travmaların gölgesinde politik psikoloji* (s. 299-327). İstanbul: İnkılap Kitabevi. URL: https://www.researchgate.net/publication/353453005_Travmalarin_Golgesinde_Politik_PsikolojiDeniz_Ulke_Aribogan_UU_Politik_Psikoloji_Merkezi_Kitaplari-1
- Bauman, Z. (2000). *Modernity and the holocaust*. New York: Cornell University Press. URL: https://archive.org/details/modernityholocau00baum_1
- Bergson, H. (1929). *Matière et mémoire essai sur la relation du corps a l’Esprit*. Paris: Libraire Félix Alcan.
- Connerton, P. (2006). *How societies remember*. Cambridge: Cambridge University Press. URL: <http://hemi.nyu.edu/course-nyu/NYU%20fall%202006/readings/1/Connerton-How%20Societies%20Remember.pdf>
- Esposito, E. (2005). Social forgetting: A systems-theory approach. A. Erll, S. Young ve A. Nünning (Dü) içinde, *Cultural memory studies an international and interdisciplinary handbook* (s. 181-189). Berlin ve New York: Walter de Gruyter. URL: https://www.academia.edu/19139801/Astrid_Erll_Ansgar_Nunning_Cultural_Memory_Studies_An_International_and_Interdisciplinary_Handbook

//www.academia.edu/19139801/Astrid_Erll_Ansgar_Nunning_Cultural_Memory_Studies_An_International_and_Interdisciplinary_Handbook

Gellner, E. (2018). *Uluslar ve ulusçuluk*. (B. Ersanlı ve G. Özdoğan, Çev.) İstanbul: Hil Yayınları.

Halbwachs, M. (1925). *Les cadres sociaux de la mémoire*. Paris: Félix Alcan. URL: https://www.academia.edu/26895723/LES_CADRES_SOCIAUX_DE_LA_M%C3%89MOIRE

Hewson, C., Yule, P., Laurent, D. ve Vogel, C. (2003). *Internet research methods*. London, Thousand Oaks ve New Delhi: Sage Publications.

Hobsbawm, E. (2006). Giriş: Gelenekleri İcat Etmek. E. Hobsbawm ve T. Ranger (Dü) içinde, *Geleneğin icadı* (M. Şahin, Çev., s. 1-18). İstanbul: Agora Kitaplığı.

Jenkins, K. (2003). *Re-thinking history*. London ve New York: Routledge Classics. URL: <https://analepsis.files.wordpress.com/2011/08/re-thinking-history.pdf>

Karaarslan, F. (2014). *Modern Dünyada Toplumsal Hafıza ve Dönüşümü*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kozinetz, R. (2002). The field behind the screen: Using netnography for marketing research in online communities. *Journal of Marketing Research*, 39, ss. 1-20. DOI: 10.1509/jmkr.39.1.61.18935

Kübler-Ross, E. ve Kessler, D. (2014). *On grief & grieving finding the meaning of grief through the five stages of loss*. Scribner.

Olick, J. (1999). Collective memory: The two cultures. *Sociological Theory*, 17(3), s. 333-348. DOI: 10.1111/0735-2751.00083

Özsüer, E. (2018). *Türkokratia avrupa'da türk imajı*. İstanbul: Kronik Kitap.

Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. Thousand Oaks, London ve New Delhi: Sage Publications. URL: <https://aulasvirtuales.files.wordpress.com/2014/02/qualitative-research-evaluation-methods-by-michael-patton.pdf>

Renan, E. (1882, Mart 26). Qu'est-ce qu'une nation? *Bulletin de l'Association Scientifique de France*. URL: http://www.iheal.univ-paris3.fr/sites/www.iheal.univ-paris3.fr/files/Renan_-_Qu_est-ce_qu_une_Nation.pdf

Saldaña, J. (2019). *Nitel araştırmacılar için kodlama el kitabı*. (A. Tüfekci Akcan ve S. Şad, Çev.) Ankara: Pegem Akademi.

Smith, A. (1988). *The Ethnic Origins of Nations*. Oxford: Blackwell Publishing. URL: <https://smerdaleos.files.wordpress.com/2014/08/198589879-anthony-smith-the-ethnic-origins-of-nations.pdf>

- Smith, A. D. (2015). Nations before nationalism? Myth and symbolism in John Armstrong’s perspective. *Nations and nationalism*, 21(1), s. 165-170. DOI: 10.1111/nana.12109
- Traverso, E. (2018). *Geçmişî Kullanma Kılavuzu Tarih, Bellek, Politika*. (I. Ergüden, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Volkan, V. D. (2009). Large-group identity: ‘Us and Them’ polarizations in the international arena. *Psychoanalysis, Culture & Society*, 14(1), s. 4-15. DOI: 10.1080/08037060902727795
- Volkan, V. ve Itzkowitz, N. (2002). *Türkler ve yunanlılar çatışan komşular*. (B. Büyükkal, Çev.) İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Yerushalmi, Y. H. (1982). *Zakhor jewish history and jewish memory*. Seattle and London: University of Washington Press. URL: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/890008/mod_resource/content/1/Yerushalmi-Zakhor_%20Jewish%20History%20and%20Jewish%20Memory.pdf
- Κορδάτος, Γ. (1983). Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Από το 1453 ως το 1961 [1453’ten 1961’e Çağdaş Yunan Edebiyatı Tarihi. Αθήνα: Επιχειρηματα. URL: <https://pernoampariza.files.wordpress.com/2013/12/ceb3ceb9ceaccebdcebdcceb7cf82-cebacebfcf81ceb4ceaccf84cebfcf82-ceb\9cf83cf84cebfcf81ceafceb1-cf84ceb7cf82-cebdceb5cebfcceb5cebbcebbceb7.pdf>
- Σαν σήμερα, 29 Μαΐου 1453, ”Εάλω η Πόλις”. Μέρα μνήμης, προβληματισμού αλλά κι ελπίδας.... [Bugün gibi, 29 Mayıs 1453, ”Şehir İşgal Edildi”. *Hatırlama, sorunsallaştırma ama aynı zamanda umut günü....*] (2011, Mayıs 29). Eylül 10, 2022 tarihinde inewsgr.com: <https://www.inewsgr.com/61/san-simera-29-maiou-1453-ealo-i-polis-mera-mnimis-provlimatismou-alla-ki-elpidas.htm> adresinden alındı.
- Υψηλάντης, Α. (2022, Eylül 10). Μάχη υπερ πίστewς και πατρίδος [İnanç ve vatan uğruna savaş]. blogs.sch.gr κοινότητες & ιστολογία: Eylül 10, 2022 <https://blogs.sch.gr/8gymkala/files/2020/03/%CE%9C%CE%AC%CF%87%CE%BF%CF%85-%CF%85%CF%80%CE%AD%CF%81-%CF%80%CE%AF%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%89%CF%82-%CE%A5%CF%88%CE%B7%CE%BB%CE%AC%CE%BD%CF%84%CE%B7%CF%82.pdf> adresinden alındı